

gedeelte van dat citaat): 'Wat is een sprookje? Een verheevigde vorm van een vertelling, zoals een vertelling als het goed is, geen kopie, maar een verheevigde, uit zijn trage chronologie gerukte vorm van de werkelijkheid is.' Einde citaat. Zo klinkt het wel interessant. Maar daarop volgt de tweede betekenis: een leugenachtige vertelling.

Wat heeft dit met theater te maken. Het volgende. Denk ik. Vaak heb ik het gevoel dat theater gemaakt wordt alsof het erom gaat sprookjes te vertellen. En dan bedoel ik sprookjes in de tweede betekenis van het Nederlands woordenboek. Leugenachtige vertellingen. Theater probeert ons een wereld voor te schotelen die niets te maken heeft met de wereld zoals hij is. De wereld wordt geschetst als een soort Eldorado. Niet persé in de zin dat alles even mooi is, maar vooral in de zin dat alles logisch is. Elk gevolg heeft zijn oorzaak en elke oorzaak zijn gevolg. Op die manier wordt de wereld – en daarmee zeker ook de mens – voorgeschoteld als een logisch in elkaar zittend ding of wezen. De dingen worden overzichtelijk gemaakt. Iets wat sprookjes eigen is en zelfs essentieel voor ze is. De wereld en de mens worden versimpeld. Zoals er in ontelbare films wel eens een goede man was die een slechte man moest verhinderen zijn slechte plannen te realiseren. Zodat de goede man de goede mensen lang en gelukkig leven schenkt.

Ik zie in die versimpeling een gevaar voor het toneel. Gevaar is een groot woord, het gaat niet om explosieven of iets anders dodelijks. Maar een gevaar in de zin dat simpelheid – op dit sprookjesniveau – de norm dreigt te worden voor wat voor goed toneel moet doorgaan. Is dat een kwestie van vraag en aanbod? Vraagt het publiek om die versimpelde weergave van de wereld? Het is niet zo dat je die vraag letterlijk gesteld hoort worden. Zeker niet. Maar als je op kijkcijfers af zou gaan, toeschouwersaantallen, dat soort dingen, dan ontcom je er niet aan te concluderen dat het gros van de mensen kiest voor de sprookjes. De mensen kiezen voor amusement. Ze willen vermaakt worden. Kunst is een consumptiegoed geworden. Net zoals een banaan dat is. Of een ijsje. Je koopt het omdat je er zin in hebt, je koopt het omdat je even iets anders aan je kop hebt dan je werk. Op zich is daar niets ergs aan. Maar de tendens is dat de vraag de norm wordt. Dat de vraag het aanbod bepaalt. Bij bananen en ijsjes kan me dat niks schelen maar bij kunst en

in dit geval bij theater wel. Bovendien hapt de politiek gretig toe. Het lijkt erop dat de politiek het wel ziet zitten. Publieksoptocht wordt direct gekoppeld aan subsidietoekenning en zo dreigt het bestaansrecht van theatermakers direct gekoppeld te worden aan de bezetting van de tribune. Gevaarlijk, vind ik.

In de kunst, in het theater zou men niet moeten toegeven aan economische wetten. Hier zou men autonoom moeten blijven. Autonoom en authentiek. Ongeacht de vraag van het publiek. In het theater moet de theatermaker de baas zijn. Niet de toeschouwer, niet de producent, niet de uitbater en niet de overheid.

Maar ik dwaal af. Ik had het over sprookjes. Ik vind het jammer dat er zoveel sprookjes te zien zijn in de zalen. Ik vind dat heel erg jammer. En ik zou hier nu gebruik willen maken van mijn positie; de positie waarin ik kan zeggen wat ik denk. Laten we ermee ophouden. Laten we ermee ophouden de vertellingen leugenachtig te maken. Laten we ermee ophouden alles proberen logisch, inzichtelijk en begrijpbaar te maken. Dat is de wereld namelijk niet en de mens al helemaal niet.

Als je Nootebooms definitie van een sprookje in ere zou houden – en de boel dus zou verheevigen – zou je zelfs kunnen pleiten voor een overdrijving van de onlogica. Daar voel ik meer voor dan voor de vereenvoudiging. Ik ben er wel een voorstander van de dingen ingewikkeld te maken. Onoplosbaar. Als je dat in het theater doorvoert moet je zelfs Nootebooms definitie – hoe mooi die ook is – laten varen. Dan is er geen ruimte voor sprookjes. En ik geloof dat er in het theater geen ruimte zou moeten zijn voor sprookjes. In ieder geval niet in die tak van het theater waar men pretendeert met kunst bezig te zijn. Sprookjes zijn voor kinderen; laat dat vooral zo blijven. En als de kinderen ouders zijn geworden laat ze dan niet naar het theater gaan om geamuseerd of afgeleid te worden. Laten we geen theater maken om te voldoen aan de wens de boel te laten varen, de boel de boel te laten. Dat kunnen we overlaten aan de ijsjes en de bananen. Aan videotheken vol films die met geen ander doel gemaakt zijn dan af te leiden. Aan sportevenementen, aan casino's, aan veertig kanalen via de kabel of honderd via de schotel. Ik kan nog even doorgaan met deze opsomming, ik kan ook doorgaan.

Naar het

CIRCUS

Mijn tweede 'hoofdstukje' noem ik 'circus'. Ook circus associeer ik met kinderen. Circus is voor kinderen. Ik herinner me dat, toen ik zelf klein was, ik uitermate opgewonden raakte alleen al bij het idee naar het circus te gaan. En de bezoeken die ik heb gedaan aan de verschillende circussen in mijn leven hebben dan ook grote indruk gemaakt en staan in mijn geheugen gegrift als gebeurtenissen van mijn leven. Het circus is belangrijk. Het is belangrijk dat het bestaat. Net zoals het belangrijk is dat sprookjes bestaan en kermis bestaat. Het is belangrijk voor de kinderen op deze wereld.

Maar net zoals ik in sprookjes een gevaar zie voor het theater, zie ik dat ook in circus. En in kermis ook, maar daar wil ik later op terugkomen. Natuurlijk is circus op zich volkomen ongevaarlijk, maar ik wil ingaan op de metafoor die het circus kan zijn.

Een goede show van een goed circus met goede artiesten bestaat uit een opéénvolging van acts die bepaalde stemmingen teweegbrengen, afgewisseld met acts die een zo hoog mogelijke 'onmogelijkheidsgraad' hebben; in hoeverre je als toeschouwer denkt dat iets dat onder je ogen gebeurt onmogelijk is.

Ik signaleer een tendens in het theater; in het toneel dat gemaakt wordt door serieuze, nadenkende mensen met een geweten. Mensen met meningen die ze waardevol genoeg achten dat ze die kunnen delen, kunnen tonen. Creatieve mensen met originele ideeën waarvan ze denken, hopen, overtuigd zijn of vermoeden dat ze iets toevoegen aan de geschiedenis van de kunst. Die mensen. Mensen zoals wij. Mensen zoals ik. Mensen zoals jullie. Ik signaleer een tendens onder ons die me aan het circus doet denken.

En ik zou van deze gelegenheid gebruik willen maken om te pleiten het circus met tenten te laten rondreizen en de kinderen het voornaamste publiek te laten zijn.

Toneel vind ik interessant als de toneelspelers een bepaalde kwetsbaarheid hebben. En dan bedoel ik dus juist niet de kwetsbaarheid van de leeuwentemmer. Ik bedoel niet de kwetsbaarheid van de trapezewierster en niet die van de koorddansers. Vooral de laatste voorbeelden zijn tekenend; de kwetsbaarheid van deze circusartiesten is een fake-kwetsbaarheid. Er hangt een heel groot, heel stevig, heel veilig net onder hen. Mocht het misgaan, mocht de act de soep in vliegen of mocht er wat dan ook op wat voor manier dan ook mis-